

Sygn. akt V AGa 346/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 marca 2022r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Konińska
Protokolant:	Anna Fic-Bojdoł

po rozpoznaniu w dniu 10 marca 2022r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa Syndyka Masy Upadłości (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości w Z.

przeciwko (...) Spółce komandytowej wZ. i (...)Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Spółce Komandytowo-Akcyjnej w K.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 1 czerwca 2021r., sygn. akt XIV GC 529/18

1. oddała obie apelacje;
2. zasądza od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kwotę 11.250 (jedenaście tysięcy dwieście pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

	SSA Barbara Konińska	
--	----------------------	--

Sygn. akt V AGa 346/21

UZASADNIENIE

Powód Syndyk Masy Upadłości (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości w Z. wniósł o zasądzenie na jego rzecz solidarnie od pozwanych (...) Spółka Komandytowa z siedzibą w Z. oraz (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Spółki Komandytowo - Akcyjnej z siedzibą w K. kwoty 3.255.000 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w transakcjach handlowych od dnia 25 sierpnia 2018r., z zastrzeżeniem pozwanej (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością prawa do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie

odpowiedzialności do nabytego przedsiębiorstwa na podstawie umowy przeniesienia aportu z dnia 28 września 2015r. przed notariuszem D. K.

w Kancelarii Notarialnej w K. według stanu z chwili nabycia a według cen z chwili zaspokojenia wierzyciela oraz solidarnie od pozwanych kosztów postępowania. Wskazał, że dochodzona pozwem kwota wpłacona tytułem kaucji gwarancyjnej powinna zostać zwrócona przez pozwanych na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu z uwagi na nieważność umowy z dnia 1 kwietnia 2013 r., którą tę kaucję zastrzeżono. Uzasadził też, że solidarna odpowiedzialność pozwanego ad 2 wynika z art. 55⁴ k.c. z uwzględnieniem art. 319 k.p.c. i wskazał, że wszelkie czynności i porozumienia związane z nieważną umową były czynnościami M. T. dokonanymi z samym sobą.

Pozwane wniosły o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania.

Pozwana (...) Spółka Komandytowa z siedzibą w Z. zarzuciła, że całość jej praw i obowiązków wraz ze środkami z kaucji gwarancyjnej została przeniesiona

z dniem 28 września 2015 r. na drugą z pozwanych oraz że w ramach umowy wykonała m.in. projekt studium wykonalności dla zadania Eksploatacji, zaplanowała właściwą Technologię wydobywania pod odmulanie zbiornika (...) oraz znalazła odpowiednią maszynę, która miała zostać zakupiona i przebudowana zgodnie ze specyfiką potrzeb Zamawiającego. Pozwana zarzuciła też, że art. 108 k.c. ma zastosowanie do osób fizycznych a nie prawnych.

Zaprzeczyła aby łączyła ją solidarna odpowiedzialność z drugą z pozwanych a to dlatego, że art. 55⁽⁴⁾ k.c. nie ma zastosowania, gdy doszło do skutecznego przejścia długów przez nabywcę w trybie art. 519 k.c. Wskazała także, że brak jest jakichkolwiek podstaw twierdzenia Syndyka, jakoby kaucja gwarancyjna podlegała zwrotowi przez pozwaną na mocy przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, gdyż nie jest wzbogacona kosztem powoda bo nie posiada tych środków.

Pozwana ad 2 w odpowiedzi na pozew przychyliła się do wszelkich twierdzeń, zarzutów oraz argumentacji prawnej zawartych w odpowiedzi na pozew pozwanej ad. 1 wnosząc o uznanie ich również za twierdzenia pozwanej ad. 2. Dodatkowo wskazała, że

w związku z rozwiązaniem umowy z dnia 1 kwietnia 2013 r. strony zgodnie ustaliły, że sposób rozliczenia kwoty 3.430.000 zł.

Wyrokiem z dnia 1 czerwca 2021r., sygn. XIV GC 529/18 Sąd Okręgowy

w Katowicach w punkcie 1. zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kwotę 3.255.000 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 25 sierpnia 2018r.,

z zastrzeżeniem dla pozwanej (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Spółka Komandytowo-Akcyjna z siedzibą w K. prawa do powoływania się na ograniczenie odpowiedzialności do nabytego przedsiębiorstwa na podstawie umowy przeniesienia aportu

z dnia 28 września 2015 r. sporządzonej przed notariuszem D. K. według stanu

z chwili nabycia a według cen z chwili zaspokojenia wierzyciela; w punkcie 2. oddalił powództwo w pozostałej części, w punkcie 3. zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kwotę 20.017 zł z tytułu zwrotu kosztów postępowania; w punkcie 4. nakazał pobrać solidarnie od pozwanych na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Katowicach kwotę 95.000 zł z tytułu części opłaty od pozwu, od której powód był zwolniony; w punkcie

5. nakazał zwrócić powodowi z sum budżetowych Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Katowicach kwotę 3.000 zł z tytułu niewykorzystanej części zaliczki.

Sąd Okręgowy ustalił następujące istotne fakty:

Postanowieniem z dnia 14 maja 2018r. sygn.. akt (...), Sąd Rejonowy

w Bielsku-Białej ogłosił upadłość (...) Spółka z o.o. z siedzibą

w Z. ustanawiając Syndyka Masy upadłości w osobie D. W. oraz ustalając, że w 2014r. spółka nie była zdolna do terminowego regulowania zobowiązań bieżących a całkowita utrata płynności nastąpiła już w 2015r. Spółka zarządzana była od dnia 11 lipca 2007r. do 24 lipca 2017r. przez M. T. jako prezesa jednoosobowego zarządu spółki.

Od 19 kwietnia 2011r. do nadal głównym udziałowcem tej spółki jest (...) spółka z o.o. w Z.. Pozostali wspólnicy to (...) spółka komandytowa w Z. oraz K. B..

W spółce (...) spółka z o.o. w Z. w okresie od 14 maja 2015 r. do 11 września 2017 r. funkcję jednoosobowego zarządu pełnił M. T., który w tym okresie był jedynym wspólnikiem w spółce. Z kolei w spółce (...) spółka komandytowa od daty jej powstania komandytariuszem jest E. T., natomiast komplementariuszem M. T., który jest uprawniony do reprezentowania spółki. Od dnia 16 lipca 2015 r. M. T. faktycznie zarządza i kontroluje działalność spółki pod firmą (...) spółka z o.o., jako jedyny wspólnik.

W dniu 1 kwietnia 2013r. pomiędzy (...) sp. z o.o. reprezentowaną przez prezesa jednoosobowego zarządu M. T. a (...) spółką komandytową reprezentowaną przez M. T. jako komplementariusza została zawarta umowa o świadczenie usług i dostawę maszyn, na mocy której ta pierwsza spółka jako zamawiający zleciła tej drugiej spółce jako wykonawcy wykonanie etapami Studium, Technologię wydobywania, Dokumentację przygotowawczą i udzielenie wszelkiej pomocy w uzyskaniu koncesji oraz zakupienia na własny koszt i dostarczenia zamawiającemu maszyny wykonalności za kwotę łącznego wynagrodzenia nie wyższą niż 15.000.000 zł. Przedmiot umowy miał zostać wykonany w dwóch etapach, stanowiących odrębne świadczenia, które będą rozliczane odrębnymi fakturami VAT (§ 1 i 4 pkt 2 umowy). Umowa nie określała terminów wykonania poszczególnych etapów ani całej umowy, przy czym zastrzeżono w § 5, że została zawarta na czas określony tj. do czasu rozpoczęcia eksploatacji po uzyskaniu Koncesji i dostarczeniu maszyn. W umowie przewidziano możliwość jej wypowiedzenia bez zachowania okresów wypowiedzenia w 5 przypadkach, między innymi, gdy zaistnieją podstawy do ogłoszenia upadłości zamawiającego lub wykonawca uzyska informację, że zamawiający lub osoba trzecia złożyła wniosek o ogłoszenie upadłości zamawiającego. (§ 5 pkt a-e). W umowie przewidziano, że zabezpieczeniem zapłaty przez zamawiającego wynagrodzenia wynikającego z umowy będzie ustanowienie kaucji gwarancyjnej w kwocie 3.430.000 zł. Kaucja stanowi wyłącznie zabezpieczenie terminowej płatności wynagrodzenia należnego wykonawcy (§ 7 umowy). W § 7 ust. 9 umowy przewidziano, że w przypadku kiedy wypowiedzenie umowy przez wykonawcę nastąpi z przyczyn, o których mowa w § 5 ust. 5 lit d lub e, a I etap umowy nie zostanie na ten czas wykonany wykonawcy będzie przysługiwało prawo do żądania od zamawiającego kary umownej w wysokości stanowiącej równowartość faktycznie wpłaconej przez zamawiającego kaucji gwarancyjnej, przy czym wykonawca jest uprawniony potrącić należną karę umowną z wpłaconą kaucją gwarancyjną.

Z harmonogramu realizacji przedmiotu umowy wynikało, że studium miało zostać wykonane do 30 czerwca 2015r., Technologia wydobywania do 30 września 2015r. Dokumentacja przygotowawcza do 30 września 2015 r.

(...) spółka z o.o. zobowiązała się także przenieść na (...) Spółka Komandytowa z siedzibą w Z. w przypadku odstąpienia od umowy na mocy § 5 obowiązki wynikające z Decyzji Wojewody (...) oraz Marszałka Województwa (...).

Kwota 3.430.000 zł została przekazana na rzecz (...), która nie wykonała w żadnej części przedmiotu umowy, ani też nie poniosła żadnych kosztów za jej wykonanie.

W dniu 28 września 2015 r. pozwana (...) spółka komandytowa z siedzibą w Z. reprezentowana przez M. T. jako komplementariusza na podstawie umowy przeniesienia aportu przeniosła na rzecz pozwanej (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowo-akcyjna z siedzibą w Z., w imieniu której występowała również M. T. jako prezes zarządu, zorganizowaną część przedsiębiorstwa, stanowiącej zorganizowany zespół składników niematerialnych

i materialnych, przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej w rozumieniu art. 55¹ kodeksu cywilnego. W załączonym do aktu notarialnego zestawieniu pod pozycją 2 jako przejmowane zobowiązanie została wymieniona kaucja na zakup maszyny w wysokości 3.430.000 zł.

Pismem z dnia 30 września 2015r. (...) wypowiedziała (...) umowę z dnia 1 kwietnia 2013 r. na podstawie § 5 ust. 5 pkt e, tj. z uwagi na złożenie w tym czasie przez (...) SA wniosku o ogłoszenie upadłości (...). Nadto w tym piśmie obie strony tj. (...) i (...) ustaliły, że kaucja zostaje w ten sposób rozliczona, że (...) dokona za (...) spłaty zobowiązań z umowy pożyczki z dnia 22 września 2010r. do kwoty 2.000.000 zł a kwota 175.000 zł zostanie zwrócona tej spółce natomiast reszta kaucji zostaje potrącona z karą umowną należną wykonawcy na podstawie umowy.

Syndyk Masy Upadłości spółki (...) Spółka z o.o.

w upadłości z siedzibą w Z. wezwał pozwanych do zwrotu kaucji w kwocie 3.255.000 zł. Pozwana (...) odmówiła zapłaty z uwagi na porozumienie trójstronne, na mocy którego spółka jak wskazała, została zwolniona z ponoszenia jakiegokolwiek odpowiedzialności z tytułu umowy z 1 kwietnia 2013 r. Pozwana (...) odmówiła zapłaty z uwagi na porozumienie trójstronne, na mocy którego spółka zobowiązała się do zapłaty za (...)kwoty 2.000.000 zł z tytułu umowy pożyczki na co, jak podała, (...) wyraziły zgodę. Termin zapłaty planowany był do końca 2018 r.

Do akt sprawy przedłożono Porozumienie Trójstronne z dnia 28 września 2015 r., zawarte pomiędzy (...) Spółka z o.o. w Z., (...) Spółka Komandytowa w Z. i (...) spółka z o.o. SKA z siedzibą w Z. na mocy którego ustalono, że z chwilą zawarcia niniejszego porozumienia (...) wstępuje do umowy z dnia 1 kwietnia 2013 r. jako Wykonawca. (...) przejmuje także wszelkie prawa

i obowiązki wynikające z umowy z dnia 1 kwietnia 2013 r., a (...) jest w całości zwolniona z wszelkich obowiązków nałożonych na nią umową z dnia 1 kwietnia 2013r. (...) wyraziły na powyższe zgodę. W imieniu każdej ze stron występował M. T..

Powód zawarł w dniu 22 września 2010 r. umowę pożyczki z (...) SA z siedzibą w W. na kwotę 2.000.000 zł, za którą jako dłużnik rzeczowy odpowiada (...) Spółka z o.o. z siedzibą w K., (przed 4 września 2020 r. (...) spółka z o.o.), której Prezesem Zarządu jest M. T., będąca też następcą prawnym dłużnika (...) spółka z o.o. Spółka Komandytowo-Akcyjna w K.. W dniu 19 marca 2021 r. zawarto ugodę co do spłaty zadłużenia.

Sąd Okręgowy uznał, że powództwo za podlegające uwzględnieniu w całości

i wskazał, że pozwani odpowiadają solidarnie za zobowiązanie wynikające z obowiązku zwrotu wpłaconej kaucji gwarancyjnej na podstawie przepisów art. 55⁽⁴⁾ k.c. oraz 405 k.c. wobec treści umowy z dnia 28 września 2015 r., której przedmiotem było wniesienie aportu,

i umową tą przeniesiono nie tylko aktywa oraz również pasywa. Wskazał, że czynności M. T. w każdym przypadku tj. w przypadku zawarcia umowy z 1 kwietnia 2013r. oraz zawarcia trójstronnego porozumienia z dnia 28 września 2015 r. były dokonywane

z samym sobą i w obu tych przypadkach były skrajnie niekorzystne dla (...). Wskazał, że umowy ukształtowały tak uprawnienia wykonawcy, że to do jego decyzji de facto należało, w którym momencie dokona wypowiedzenia umowy z tzw. przyczyn leżących po stronie zamawiającego, które po pierwsze nie musiały się zaktualizować a jedynie mogła zaistnieć przesłanka do określonego zdarzenia, jakim jest zagrożenie upadłością, a nadto zaistnienie tego stanu było też zależne od działań podejmowanych bądź nie podejmowanych przez M. T., który był osobą uprawnioną do działania w imieniu (...) SA. Dodał, że umowa została zawarta

1 kwietnia 2013r., zatem w nieodległym czasie od tego, w którym został ustalony przez biegłą stan niewypłacalności (...). Wskazał, że umowa ta miała charakter pozorny, na co wskazuje jej treść, brak terminu wykonania umowy. Stwierdził, także że jak wynika

z uzasadnienia postanowienia Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej sygn. (...) stan niewypłacalności powoda istniał już w 2014 r., a całkowita utrata płynności finansowej nastąpiła już w 2015 r. i przyjął, że podpisując umowę w kwietniu 2013 r. M. T. znał sytuację finansową spółki i wiedział, że stan upadłości jest realny i zajądą podstawy do wypowiedzenia umowy z przyczyn związanych z upadłością. Dodał, że kaucja została wpłacona, a wykonawca w żaden sposób nie wykazał aby w jakiegokolwiek części realizował umowę z dnia 1 kwietnia 2013 r. co także świadczy o jej pozorności. Wskazał Sąd Okręgowy na brak jakichkolwiek dowodów na realizację umowy w postaci dokumentów np. protokołów odbioru czy faktur częściowych. Wprawdzie, jak podniósł Sąd I instancji, M. T. słuchany w charakterze

strony twierdził, że dokumenty były i zostały przekazane, niemniej jednak sąd nie dał wiary tym zeznaniom z uwagi na brak jakichkolwiek szczegółów i innych dowodów pośrednio czy bezpośrednio to potwierdzających. Dodał również, że M. T. reprezentujący obie strony umowy tak skonstruował jej postanowienia, że to wykonawcy, który sam podejmował decyzję o wypowiedzeniu umowy z przyczyn zależnych od jego własnych działań, przysługiwało prawo do żądania kary umownej w wysokości stanowiącej równowartość faktycznie wpłaconej przez zamawiającego kaucji gwarancyjnej bez względu na to czy zrealizował przedmiot umowy w jakiegokolwiek części. Podniósł, że to od M. T. reprezentującego zamawiającego, jak i wykonawcę zależało w każdym przypadku podjęcie kroków w celu złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości stanowiącego podstawę zachowania kaucji gwarancyjnej. Stwierdził, że wprowadzenie wniosku o upadłość złożyła (...) ale i w tym przypadku podstawą do złożenia wniosku były działania osób zarządzających powodową spółką, które nie realizowały zobowiązań. Sąd Okręgowy uznał, że w sprawie może znaleźć zastosowanie art. 108 k.c., który to przepis znajduje zastosowanie także do działań organów osób prawnych, choć organy te nie są przedstawicielami osoby prawnej. Brak normy analogicznej do art. 108 k.c. w przepisach dotyczących osób prawnych, zdaniem Sadu Okręgowego, nie uzasadnia wnioskowania a contrario, że wolą ustawodawcy jest zezwolenie na dokonywanie przez członków organów osób prawnych czynności z samym sobą oraz że w zakresie takich czynności mamy do czynienia z luką w prawie, którą należy wypełnić przez stosowanie art. 108 KC w drodze analogii. Podniósł, że umowa z dnia 1 kwietnia 2013 r. została zawarta z naruszeniem art. 108 k.c. wobec czego z uwagi na naruszenie tego przepisu świadczenie z tytułu kaucji gwarancyjnej będzie świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 410 § 1 k.c. Sąd Okręgowy nie uwzględnił zapisów porozumienia trójstronnego z dnia 28 września 2015 r., które po raz kolejny było zawarte pomiędzy podmiotami prawnymi reprezentowanymi przez M. T. i zawierało niekorzystne warunki dla (...) uznając, że do tego dokumentu zastosowanie znajdzie też art. 108 k.c. Wskazał, że porozumienie to było kwestionowane co do swej prawdziwości i daty jego powstania przez stronę powodową a z uwagi na brak oryginału dokumentu nie można było potwierdzić tych zarzutów poprzez opinię biegłego. Dodał, że sam fakt, że w aktach sprawy znajduje się kopia tego porozumienia potwierdzona notarialnie nie przesądza automatycznie o prawdziwości tego dokumentu a przede wszystkim o tym kiedy ten dokument powstał. Wskazał, że notariusz nie jest biegłym i jego czynności ograniczyły się jedynie do poświadczenia zgodności odpisu z okazanym dokumentem i nie pozwala na ustalenie w jakiej faktycznie dacie porozumienie to zostało sporządzone.

Sąd Okręgowy wskazał też, że bez znaczenia dla sprawy pozostaje zobowiązanie do spłaty zadłużenia w kwocie 2.000.000 zł zaciągniętego w 2010 r. przez powoda, przez podmiot (...) sp. zo.o. z siedzibą w K. będący następcą prawnym (...) na rzecz (...) SA w W. w sytuacji, w której (...) była dłużnikiem rzeczowym i odpowiadała rzeczowo za ten dług z nieruchomości. Podniósł, że zobowiązanie (...) w wypowiedzeniu umowy do spłaty tego zadłużenia za powoda, którego oryginału strona pozwana również nie była w stanie przedstawić, chroniło de facto jej własny interes ponieważ była dłużnikiem rzeczowym.

O roszczeniu odsetkowym Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c. przy czym oddalił powództwo w części dotyczącej żądania zasądzenia odsetek w transakcjach handlowych. Stwierdził, że skoro powód dochodzi zwrotu świadczenia na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu nie mamy do czynienia z transakcją handlową, o której mowa w przepisach ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych. O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. i art. 113 ust. 1 oraz 84 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Apelacje od powyższego rozstrzygnięcia wniosły obie pozwane zaskarżając wyrok w części uwzględniającej powództwo, to jest w punkcie 1, 3 i 4.

Pozwana (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Spółka Komandytowo – Akcyjna z siedzibą w K. zarzuciła naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c.

w zw. z art. 316 § 1 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 253 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c., art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c., art. 108 k.c., art. 83 k.c., art. 483 k.c. oraz art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. oraz art. 411 pkt.1 k.c.

Pozwana (...) Spółka Komandytowa w Z. zarzuciła naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 253 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c., art. 108 k.c., art. 83 k.c., art. 483 k.c., art. 55⁴ k.c. w zw. z art. 519 k.c., art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. oraz art. 411 pkt.1 k.c. i art. 409 k.c.

Obie pozwane wniosły o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na ich rzecz kosztów procesu za obie instancje.

W odpowiedzi na apelacje powód wniósł o ich oddalenie i o zasądzenie na jego rzecz od pozwanych kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacje pozwanych podlegały oddaleniu w całości. Wbrew zarzutom skarżących Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił fakty niezbędne dla wydania rozstrzygnięcia, nie naruszając przy tym treści art. 233 § 1 k.p.c. i oceniając przeprowadzone dowody w sposób zgodny z zasadami logiki i doświadczenia życiowego. Ustalenia te zatem Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne. Zarzuty dotyczące naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w głównej mierze stanowiły polemikę z prawidłowymi ustaleniami Sądu Okręgowego lub sprowadzały się w istocie do zarzutu błędnej subsumpcji prawidłowo ustalonych faktów poprzez wywiedzenie z tych faktów błędnego, zdaniem pozwanych, wniosku o pozorności umowy co jest elementem stosowania prawa.

W szczególności Sąd Okręgowy wbrew zarzutom skarżących nie przekroczył zasady swobodnej oceny dowodów przy ocenie materiału dowodowego a w szczególności zeznań M. T. i załącznika nr (...) do odpowiedzi na pozew złożonej przez pozwaną (...) Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością Spółka Komandytowo – Akcyjna z siedzibą w K. prawidłowo uznał, że pozwane nie wykazały by doszło do realizacji umowy. Zasadnie też Sąd Okręgowy nie dał wiary zeznaniom M. T. skoro nie był on w stanie podać szczegółów a żadne dowody nie pochodzące od innej niż on osoby nie potwierdzały jego zeznań. Wobec tego zasadnie w ramach swobodnej oceny dowodów Sąd Okręgowy zeznaniom tym nie dał wiary jako gołosłownym. Jako załącznik nr (...) do odpowiedzi na pozew pozwana dołączyła niepodpisane wydruki z programu księga handlowa zatytułowane „Lista księgowania nierozliczonych”, z którego wynikają kwoty 3.195.179,24 jako kompensata bez określenia waluty oraz bliżej nieokreślone operacje na kwoty 922.500 i 566.232,97, z których w żadnej mierze nie wynika by jakakolwiek część umowy została zrealizowana /k. 476, 477 akt/.

Niezasadnym okazał się też zarzut dotyczący naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. mający polegać na błędzie w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku polegający na ustaleniu, że M. T. podpisując umowę w kwietniu 2013r. znał sytuację finansową spółki i wiedział, że stan upadłości jest realny i zajdą podstawy do wypowiedzenia umowy. Jak ustalił Sąd Okręgowy, M. T. od dnia 11 lipca 2007r. do 24 lipca 2017r. był prezesem jednoosobowego zarządu (...) Spółka z o.o. z siedzibą w Z.. Tym samym z tego faktu można wyprowadzić zasadny, zgodny z zasadami doświadczenia życiowego i logiki wniosek oparty

o domniemanie faktyczne, że jako prezesowi była mu znana kondycja zarządzanej przez siebie spółki (art. 231 k.p.c.). Powyższego domniemania faktycznego żadna z pozwanych nie obaliła będąc w tym zakresie obciążona ciężarem dowodu z art. 6 k.c. i nie przedstawiając żadnego dowodu na okoliczność, by np. M. T. we wskazanym okresie nie mógł posiadać tejże wiedzy. Słusznie nadto Sąd Okręgowy ustalił iż sam tekst umowy z dnia

1 kwietnia 2013r. nie zawiera konkretnych terminów realizacji poszczególnych etapów umowy a terminy te wynikały wyłącznie z harmonogramu realizacji przedmiotu umowy, co potwierdzają zresztą pozwane w apelacji. Prawidłowo także, wbrew zarzutom skarżących przyjął, że uprawnienie do wypowiedzenia umowy było uzależnione działań M. T. lub ich braku skoro to od działań prezesa zarządu, sposobu zarządzania firmą, podejmowanych przez niego czynności faktycznych i prawnych, trafności decyzji przez niego podejmowanych zależy w głównej mierze sytuacja finansowa firmy, tym samym od sprawnego zarządu firmy zależy, czy zachodzą podstawy do ogłoszenia upadłości i od jej kondycji

i realizowania zobowiązań na rzecz innych podmiotów zależy, czy osoba trzecia może złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości firmy.

Niezasadnym jest także zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 253 k.p.c.

w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. Skoro powód zaprzeczył prawdziwości porozumienia trójstronnego z dnia 30 września 2015r. niezbędnym dla wykazania jego prawdziwości było złożenie jego oryginału. Skoro oryginał ten nie został złożony, zasadnie Sąd Okręgowy ocenił brak jego przedstawienia zgodnie z rygorem art. 233 § 2 k.p.c. oceniając według własnego przekonania i na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału jakie znaczenie nadać odmowie przedstawienia oryginału tego dokumentu. Nietrafnym w konsekwencji jest też zarzut naruszenia art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c. gdyż z uzasadnienia zaskarżonego wyroku jasno wynika dlaczego zatem Sąd I instancji nie uwzględnił owego porozumienia w rozliczeniu. Skoro powyższe porozumienie miało być rzeczywiście trójstronnym i powstać w dacie w nim wskazanej, logicznym jest że jego oryginały dla każdej ze stron powinny być w posiadaniu zarówno każdej z pozwanych jak i powoda. Brak zaś złożenia oryginału tego dokumentu – nawet w postępowaniu apelacyjnym został złożony jego odpis – uzasadniał istotne wątpliwości co do prawdziwości tego dokumentu zwłaszcza rzekomej daty jego powstania.

Sąd Okręgowy nie naruszył także art. 108 k.c. stosując ów przepis w drodze analogii. Zgodnie z treścią tego przepisu pełnomocnik nie może być drugą stroną czynności prawnej, której dokonywa w imieniu mocodawcy, chyba że co innego wynika z treści pełnomocnictwa albo że ze względu na treść czynności prawnej wyłączona jest możliwość naruszenia interesów mocodawcy. Przepis ten stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy pełnomocnik reprezentuje obie strony. Istotne ograniczenia w dokonywaniu czynności obejmują także sytuacje w których czynność prawna miałyby być dokonana przez osobę fizyczną, która działa w charakterze organu osoby prawnej i miałyby być ona jednocześnie drugą stroną czynności prawnej (np. art. 210 i 379 k.s.h.). Sytuacja, w której ta sama osoba fizyczna ma jednoosobowo reprezentować w umowie dwa, czy trzy różne osoby prawne, nie jest natomiast w żadnej ustawie wprost uregulowana. Nie można zaś uznać by była sytuacją prawnie obojętną skoro rodzić może wyraźne ryzyko kolizji pomiędzy interesami poszczególnych reprezentowanych przez tą samą osobę fizyczną osób prawnych. Taka kolizja nastąpiła zresztą, jak słusznie ocenił to Sąd Okręgowy, w niniejszej sprawie. Wykładnia przepisu art. 108 k.c. mająca na celu ochronę reprezentowanych przez daną osobę fizyczną osób prawnych prowadzi do wniosku, że mamy do czynienia z luką prawną. Wobec tego do takiej sytuacji należy zastosować tenże przepis, gdyż jego hipoteza dotyczy podobnego stanu faktycznego przy takiej samej ratio legis. Podobieństwo pomiędzy przypadkiem określonym w art. 108 k.c. a reprezentacją, dwóch lub kilku osób prawnych jednoosobowo przez tą samą osobę fizyczną należy upatrywać w ochronie reprezentowanych przez tą samą osobę osób prawnych, chyba że ze względu na treść czynności prawnej wyłączona jest możliwość naruszenia ich interesów. W niniejszym przypadku ta sama osoba fizyczna, podobnie jak pełnomocnik w zd. 2 art. 108 k.c. reprezentuje obie strony umowy dokonując poniekąd czynności „sam z sobą”. Zastosowanie powyższej analogii zostało dopuszczone

w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. np. uchwała 7 dnia 30 maja 1990 r., III CZP 8/90, oraz uchwała z dnia 14 września 2007 r., III CZP 31/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 14, wyrok z dnia 5 grudnia 2007r., sygn.. I CNP 41/07, wyrok z dnia 23 marca 1999r., sygn. II CKN 24/98, wyrok z dnia 24 lipca 2009 r., II CSK 41/09).

W tej sytuacji skoro umowa z dnia 1 kwietnia 2013r. była skrajnie niekorzystna dla (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości

w Z. oraz dla wierzycieli tej spółki, co do której następnie ogłoszono upadłość

w ocenie Sądu Apelacyjnego zastosowanie ma art. 108 k.c. per analogiam wyłączający dopuszczalność zawarcia tej umowy. W efekcie należy przyjąć, że spółka ta nie była należycie reprezentowana, co rodzi skutek określony art. 103 § 1 i 2 k.c. (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2007 r., III CZP 31/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 14). Czynność ta w żaden sposób nie została potwierdzona przez żadną ze stron w sposób, który by uniemożliwiał jej potwierdzenie przez samego M. T..

Jak ustalił Sąd Okręgowy, w umowie z dnia 1 kwietnia 2013r. przewidziano możliwość jej wypowiedzenia bez zachowania okresów wypowiedzenia w 5 przypadkach, między innymi, gdy zaistnieją podstawy do ogłoszenia upadłości zamawiającego lub wykonawca uzyska informację, że zamawiający lub osoba trzecia złożyła wniosek o ogłoszenie upadłości zamawiającego. W efekcie to od prezesa zarządu reprezentującego jednocześnie obie strony umowy zależało, czy z uprawnienia do odstąpienia do umowy skorzysta, czy też nie a zatem, czy umowa będzie wykonywana czy też na skutek tego oświadczenia znajdą podstawy do zatrzymania jako kary umownej kwoty wpłaconej tytułem kaucji gwarancyjnej w wysokości 3.430.000 zł przewidzianej jako zabezpieczenie wynagrodzenia wynikającego z umowy. Przepis art. 83 ustawy z dnia 28 lutego 2003r. Prawo upadłościowe i naprawcze (t.j. Dz.U. z 2012r., poz. 1112) w brzmieniu obowiązującym w czasie zawarcia umowy z dnia 1 kwietnia 2013r. przewidywał nieważność postanowień umowy zastrzegających na wypadek ogłoszenia upadłości zmianę lub rozwiązanie stosunku prawnego, którego stroną jest upadły. Co prawda obowiązujące wówczas przepisy Prawa upadłościowego i naprawczego nie przewidywały wówczas nieważności postanowień umownych zastrzegających zmianę lub rozwiązanie stosunku prawnego na wypadek samego złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jednakże postanowienie umowne zastrzegające możliwość wypowiedzenia umowy a następnie zatrzymania tak dużej kwoty przez podmiot ściśle powiązany pod względem osobowym i kapitałowym w sytuacji grożącej spółce upadłości należy uznać za nieważne jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i uczciwego obrotu w rozumieniu art. 58 § 2 k.c., gdyż mające na celu pokrzywdzenie jednej ze spółek i jej wierzycieli. Zresztą obecne brzmienie art. 83 ustawy z dnia 28 lutego 2003r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2020r., poz. 1228) w brzmieniu nadanym mu ustawą z dnia 15 maja 2015r. Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2015r. poz. 978), które to zmiany weszły w życie w dniu 1 stycznia 2016r. wprost przewiduje nieważność postanowień umowy zastrzegających także na wypadek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości lub ogłoszenia upadłości zmianę lub rozwiązanie stosunku prawnego, którego stroną jest upadły. Wobec tego zarzut naruszenia art. 483 k.c. co do błędnej wykładni dokonanej przez Sąd Okręgowy polegającej na przyjęciu, że poniesienie przez wierzyciela szkody jest niezbędną przesłanką naliczenia kary umownej z tytułu skorzystania przez wierzyciela z uprawnienia kształtującego w postaci wypowiedzenia umowy lub odstąpienia od niej okazał się bez znaczenia, skoro postanowienie umowne dotyczące wypowiedzenia umowy i kary umownej uzależnione od wniosku o upadłość kontrahenta w tej konkretnej sprawie, należało uznać za nieważne.

Nietrafnym okazał się także zarzut naruszenia art. 83 k.c. mający polegać na błędnym przyjęciu pozornego charakteru umowy z dnia 1 kwietnia 2013r. Prawdopodobnie bowiem Sąd Okręgowy uznał, że sposób w jaki strony ukształtowały treść stosunku zobowiązaniowego, a w szczególności uprawnień w zakresie wypowiedzenia umowy, czasu trwania umowy, wynagrodzenia i kar umownych w połączeniu z faktem, iż umowa została zawarta w sposób sprzeczny z treścią art. 108 k.c. stosowanym per analogiam oraz brakiem przedstawienia wiarygodnych dowodów na jej wykonywanie świadczy o tym, że cała umowa miała charakter pozorny a jej celem było umożliwienie przeniesienia środków pieniężnych pomiędzy spółkami. Jako taka powyższa umowa jest w całości bezwzględnie nieważna, co wynika wprost z treści art. 83 § 1 k.c.

Nie doszło także do zarzucanego naruszenia art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. oraz art. 411 pkt.1 k.c. Skoro czynność prawna zobowiązująca do wpłaty kaucji była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu tego świadczenia zgodnie z treścią art. 405 k.c. zachodzi obowiązek jej zwrotu i wydania uzyskanych bez ważnej podstawy prawnej korzyści. Nie zachodziły też podstawy do zastosowania art. 409 k.c. ponieważ pozwana (...) Spółka Komandytowa z siedzibą w Z. będąc reprezentowana przez tą samą osobę, winna liczyć się z obowiązkiem zwrotu bezpodstawnie uzyskanych korzyści na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości w Z. skoro prezes zarządu obu tych spółek dokonujący czynności wiedział na jakich warunkach ma nastąpić transwer powyższych środków. Pozwane przy tym nie przedłożyły dowodu, by w jakimkolwiek zakresie sporna kwota została zwrócona (art. 6 k.c.). Trafnie, zaś Sąd Okręgowy uznał ugodę zawartą pomiędzy (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością Spółki Komandytowo - Akcyjnej z siedzibą w K. oraz (...) SA z siedzibą w W. za nie mającą znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, jako dotyczącą innej osoby.

Błędny jest także zarzut naruszenia art. 55⁽⁴⁾ k.c. w zw. z art. 519 k.c. W myśl art. 55⁽⁴⁾ k.c. nabycie przedsiębiorstwa (lub gospodarstwa rolnego) jest równoznaczne z przystąpieniem nabywcy do długów wynikających z zobowiązań pozostających w związku z prowadzeniem tego przedsiębiorstwa. Konstrukcja tego przepisu zakłada, że przystąpienie nabywcy do długu następuje wówczas, gdy nabycie przedsiębiorstwa nie pociąga za sobą przejęcia długów w trybie art. 519 k.c. W stosunku zobowiązaniowym łączącym zbywcę przedsiębiorstwa z osobą trzecią pojawia się drugi dłużnik (nabywca). Pierwszy z dłużników (zbywca przedsiębiorstwa) odpowiada przy tym w sposób nieograniczony, natomiast drugi z dłużników (nabywca przedsiębiorstwa) – do wysokości wartości nabytego przedsiębiorstwa (lub gospodarstwa rolnego) (P. Nazaruk [w:] Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, red. J. Ciszewski, LEX/el. 2022, art. 55(4). Przy tym zbyciem przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55⁽⁴⁾ k.c., jest także wniesienie go jako aportu do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (wyrok SN z 23.03.2007 r., V CSK 518/06, LEX nr 488975). Jak wskazano już wyżej pozwane obciążone w tym zakresie ciężarem dowodu z art. 6 k.c. nie wykazały, by doszło do przejęcia długu wskutek zawarcia porozumienia trójstronnego, która to czynność przy założeniu że miałyby mieć miejsce i to w dacie wskazanej w tym porozumieniu, również dokonana była z naruszeniem art. 108 k.c. stosowanym per analogiam. Dodatkowo czynność ta również należałoby uznać za pozorną i jako taką nieważną na podstawie art. 83 k.c. mającą na celu jedynie bezpodstawne zwolnienie jednej ze spółek z długu.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny oddalił obie apelację na podstawie art. 385 k.p.c. uznając je za niezasadne. Wyrok wydany został w składzie jednoosobowym zgodnie z treścią art. 15 zzs¹ ust.1 pkt.4 ustawy z dnia 2 marca 2020r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz.U. z 2020r., poz. 1842 ze zm.).

O kosztach postępowania odwoławczego Sąd Apelacyjny orzekł na zasadzie art. 98 k.p.c. w zw. z § 2 pkt. 8 i 10 ust. 1 pkt. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2018r., poz. 265) obciążając nimi w całości solidarnie pozwane stosownie do wyniku postępowania.

SSA Barbara Konińska